

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-08-25

Diarienummer: KS2021.0213-3

Handläggare: Emma Friberg

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt
103 33 Stockholm

Yttrande Betänkandet SOU 2021:36 Gode Män och Förvaltare – en översyn

Ju2021/01883

Remissvar från Skövde kommun.

Sammanfattning.

I de fall förslagen i betänkandet lämnats utan kommentar instämmer Skövde kommun till förslagen i sin helhet.

Skövde kommun instämmer i och har kommenterat följande förslag

- Godmanskap skall inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig.
- Professionella ställföreträdare.
- Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning.
- Ökande befogenheter för överförmyndaren.
- Reglerna om arvode bör inte ändras.
- Delegering av beslutanderätt.
- Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken.
- Ett centralt organ ska få huvudansvar på området.
- Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas.
- Reglerna om behörig överförmyndare och domstol bör inte ändras – men ett överlämnande mellan överförmyndare ska kräva att ändrade förhållanden har konstaterats.

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Eriksson

Skövde kommun instämmer delvis i följande förslag

- Ställföreträdaren ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning.
- Huvudmannens medel ska i skälig omfattning användas för hans eller hennes välbefinnande.
- Ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte samtycker.
- Ökad insyn till huvudmannen
- Stärkt skydd för uppgifter om huvudmannen
- Utbildning av gode män
- Småutgifter ska kunna ersättas utan att kvitton visas upp.
- En ny statlig myndighet skall inrättas.
- Statistik.
- En god man skall förordnas för ensamkommande barn oavsett om de söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte – och barn som ska stanna ska snabbt få en särskilt förordnad vårdnadshavare.

Skövde kommun motsätter sig följande förslag

- Huvudmannen ska informeras om överförmyndarens granskning.
- Information och stöd till huvudmannen
- Klagomål mot ställföreträdare
- En skyldighet för överförmyndaren att anmäla misstanke om brott till åtal
- Begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter skall avgränsa ställföreträdarens uppdrag
- Överförmyndaren ska informera ställföreträdaren om vilka uppgifter som uppdraget förväntas omfatta.
- Överförmyndaren ska ge stöd till ställföreträdare inom ramen för serviceskyldigheten.
- Allmänna råd och annat stöd ska tas fram nationellt
- När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag ska överförmyndaren agera
- Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen.
- Årsräkningen ska även fortsättningsvis ges in till överförmyndaren senast den 1 mars.
- En tidsgräns för granskningen ska införas.
- Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten.
- Överförmyndarnämnd skall bli den obligatoriska organisationsformen.
- Andra ärenden bör även fortsättningsvis prövas av domstol.

Inledning

Som framgår av direktiven (Dir. 2019:44) till utredningen har uppdraget inte omfattat att se över ställföreträdarsystemet som helhet. Utredningens ursprungliga namn, Ställföreträdarskap att lita på – en översyn av reglerna om gode män och förvaltare,

2 (22)

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Eriksson

antyder starkt att det finns en misstro mot systemet från statens sida. Tyvärr har verksamheten, framförallt genom medias granskning, oförtjänt kommit i dålig dager. Det kan vara därför direktiven i viss mån riktar in utredningen på icke existerande problem. Många av förslagen där syftets sägs vara att "säkerställa" kvalitén på överförmyndarens handläggning kan befaras bli "slag i luften" eftersom befintlig reglering, till exempel i förvaltningslagen, är tillfyllest. Andra förslag, till exempel regler om överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform och huvudmannens möjligheter till information och stöd från överförmyndaren, synes sakna en ordentlig konsekvensanalys. Sägna skall dock att en del förslag är efterlängtnade och säkert på sikt kommer att innebära förbättringar. Det hade dock varit önskvärt att direktiven hade medgett en översyn av hela verksamheten. Både systemet med ställföreträdare och överförmyndare har blivit ett alltmer ohanterligt "lappverk" där helheten går förlorad. Behovet av en total översyn framstår som mer nödvändig än någonsin.

Det skall framhållas att man i utredningen i många fall dragit långtgående slutsatser på ett i sammanhanget svagt faktaunderlag (se sid 160). Endast 12 överförmyndare/överförmyndarnämnder har till exempel fått vara föremål för telefonintervjuer. Detta har inneburit att flera av problemområdena inte fått den allsidiga belysning som de hade förtjänat. Framförallt inte ur ett överförmyndarperspektiv.

Slutligen skall sägas att de beräknade kostnadsminskningar och rationaliseringseffekter för överförmyndarverksamheten, som dragits från de kostnadsökningar som förslagen innebär, är orealistiska. Det har slutat i ett nettotillskott till kommunerna som är otillräckligt och på sikt kommer att utarma överförmyndarverksamheten och helt motverka syftet med de förslag som läggs i betänkandet.

5.2 Vad gäller i nuläget?

Det nedanstående innehåller inget förslag. Eftersom utredningen innehåller en felaktighet finns ändå skäl att lämna nedanstående kommentar.

Det är inte korrekt som anges i betänkandet att ett förvaltarskap skall omprövas årligen. Enligt 5 § andra stycket förmyndarskapsförordningen skall överförmyndaren årligen särskilt granska samtliga förvaltarskap för att pröva om det finns skäl att ansöka om upphörande av förvaltarskapet. Det är något annat än en omprövning. I praktiken har det visat sig att överförmyndaren får jobba i stark motvind för att ens få in ett ordentligt underlag för sin prövning. Socialstyrelsen har till exempel inte tagit fram blanketter för läkarintyg som specifikt gäller upphörande av förvaltarskap. Socialtjänsten sköter inte sina åligganden enligt 5 kap 3 § p 2 socialtjänstförordningen, det vill säga anmäler till överförmyndaren när någon inte längre bör ha förvaltare. Förvaltare tar inte kontakt med överförmyndaren när ett förvaltarskap kan upphöra och eventuellt kan omvandlas till ett godmanskap. När överförmyndaren tar in yttranden från socialtjänsten och förvaltare siktar de yttrandena ofta in sig på huvudmannens sjukdomstillstånd och inte på den risk som skall föreligga för att förvaltarskapet bör bestå. Domstolarna slutligen är obenägna att besluta om upphörande av förvaltarskap om inte överförmyndaren kan presentera ett ordentligt

3 (22)

underlag i en ansökan om upphörande. Systemet fungerar inte och uppfyller inte de rättssäkerhetskrav som rimligen bör kunna ställas. Därför borde lagstiftas om en obligatorisk årlig omprövning.

5.5.1 Ställföreträdaren ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning.

Redan det befintliga regelverket innehåller bestämmelser som innebär att ställföreträdaren, i vart fall vid godmanskap, skall beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning. Det får anses gälla på grund av reglerna i 11 kap 5 § föräldrabalken (FB) om huvudmannens samtycke, reglerna i 12 kap 3 § FB om huvudmannens bästa samt slutligen reglerna i 12 kap 7 § FB om samråd med huvudmannen. Det är bra med ett förtydligande. Det skall dock framhållas att förslaget om det antas kommer att innebära betydande tillämpningssvårigheter för ställföreträdarna i de fall huvudmannen tappat förmågan att uttrycka sig och ställföreträdaren inte känner huvudmannen sedan tidigare. Ställföreträdaren kommer därvid mer eller mindre bli tvungen att gissa sig till huvudmannens förmodade inställning. Då vore det bättre med en ordning att huvudmannens förmodade inställning skall beaktas ”om det är möjligt”. Som framhålls i betänkandet kan man också tänka sig fall där huvudmannens förmodade vilja kommer i motsatsförhållande till vad som är bäst för huvudmannen. Skövde kommun instämmer delvis i förslaget.

5.5.2 Huvudmannens medel ska i skälig omfattning användas för hans eller hennes välbefinnande.

Det kan väl i och för sig tänkas vara bra med ett förtydligande i lagtexten avseende ställföreträdarens medelsanvändning. Frågan är dock om det behövs. Nyttobegreppet i 12 kap. 4 § FB är väl inarbetat och innefattar utan tvekan medel för huvudmannens välbefinnande. Det framgår av lagförarbetena att en ställföreträdare inte skall se som sin främsta uppgift att spara. De få ställföreträdare som är benägna att spara för mycket är oftast kommande arvingar till huvudmannen eller ställföreträdare som inte kan värja sig mot önskemål angående medelsanvändningen från huvudmannens arvingar. Det handlar mycket sällan, eller nästan aldrig, om ställföreträdare som av principiella skäl anser att huvudmannens pengar skall sparas istället för att användas. Det är upp till överförmyndaren i sin tillsyn att stävja alla typer av olämpligt sparande. Det är tveksamt om detta är ett så stort problem att det bör föranleda en lagändring. Om en ändring ändå skall göras så kan det finnas anledning att överväga om inte lagtexten i så fall också bör kompletteras med att medelsanvändningen skall anpassas efter storleken på huvudmannens tillgångar, huvudmannens egna önskemål och huvudmannens förmåga att tillgodogöra sig sådant som kan anskaffas. Skövde kommun instämmer delvis till förslaget.

5.5.3 Ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte samtycker.

Betänkandets förslag är delvis en kodifiering av praxis såtillvida att ett godmanskap alltid måste upphöra när en huvudman som förstår vad saken gäller önskar att så skall ske. Det ligger så att säga i godmanskapets frivilliga natur. Förslaget går dock ett steg längre och

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Eriksson

innebär att ett godmanskap alltid skall upphöra när anordnandet var avhängigt den enskildes samtycke. Det är vanligt att en enskild som samtyckt till godmanskap vid anordnandet, därefter i realiteten tappar sin förmåga att ta ställning. Förmågan att säga nej tack till godmanskap kan finnas kvar, även om ställningstagandet inte underbyggs av en tillräcklig rättshandlingsförmåga. I de här sammanhangen brukar det uttryckas som att huvudmannen inte längre förstår vad saken gäller. Godmanskap kan i sådana fall anordnas med stöd av läkarintyg. Det är därför logiskt att godmanskapet kan få fortsätta med stöd av ett läkarintyg, även om huvudmannen på något sätt ger tillkänna att det borde upphöra. Därvid skall framhållas ett det inte sällan kan antas att det är någon annan än huvudmannen själv som ligger bakom en begäran om upphörande, till exempel närstående som upplever att de själva på något sätt "drabbas" av godmanskapet. Förslaget i sin nuvarande form kan komma att driva upp antalet förvaltarskap på ett onödigt och därmed icke önskvärt sätt. Förslaget bör därför kompletteras på ett sätt som gör det möjligt att ett godmanskap kan fortgå med stöd av ett läkarintyg, som visar att den enskilde nu inte längre förstår vad saken gäller och att det föreligger ett fortsatt behov av godmanskap. Skövde kommun instämmer delvis till förslaget.

6.4.1 Ökad insyn för huvudmannen

Det är önskvärt och många gånger självklart att en god man skall utöva sitt uppdrag tillsammans med huvudmannen och hålla denne löpande informerad i de fall det är möjligt. Det måste dock hållas i åtanke att själva anledningen till att en person får god man många gånger är att vederbörande inte klarar av att hantera den information som kan vara aktuell. Redan idag är de huvudmän som har kvar sådana färdigheter garanterade insyn genom det befintliga regelverket. Det framhålls i betänkandet att det i enstaka fall kan vara i strid med huvudmannens bästa med löpande information. Det får sägas vara en underskattning av problematiken. Tvärtom kan det befaras, att det i det stora flertalet fall, där huvudmannen lider av demens eller psykisk sjukdom, att löpande information om vardagsekonomiska åtgärder bara kommer att orsaka onödig oro hos huvudmannen. I andra fall dock, till exempel vid godmanskap för ungdomar med det i detta sammanhang relativt ringa problematik, kan löpande information ha en pedagogisk effekt, som i bästa fall kan leda till att huvudmannen kan klara sig utan hjälp av en god man. Löpande information bör således bara lämnas om detta kan vara till nytta för huvudmannen. Eventuella regler bör utformas från den utgångspunkten. Skövde kommun instämmer delvis till förslaget.

6.4.2 Huvudmannen ska informeras om överförmyndarens granskning.

Det är nog att ta till i överkant att säga att det är "många" huvudmän som har intresse och förmåga att ta del av ställföreträdarnas redovisning. Givetvis förekommer det dock. Huvudmän och deras anhöriga kan redan idag få del av ställföreträdarens redovisning genom reglerna i 16 kap 7 § FB. Den föreslagna ordningen skulle innebära att överförmyndaren skulle tvingas skicka information om utförd granskning till ett mycket stort antal personer som uppenbarligen inte har förmåga att förstå vad denna information innebär. Nyttan med ett sådant förfarande kan på goda grunder ifrågasättas. Ett alternativ

vore att huvudmän, som vid ansökningstillfället förstår vad saken gäller, bereds tillfälle att begära årlig information enligt förslaget. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

7.4.1 Stärkt skydd för uppgifter om huvudmannen

Reglerna i 16 kap 7 § FB bygger på att de närmast anhöriga skulle ha ett berättigat intresse att få ta del av överförmyndarens handlingar. Reglerna torde vara närmast unika just för överförmyndarverksamheten och har sina rötter långt ned i rättshistorien. Man skulle knappast kunna tänka sig att införa motsvarande transparens gentemot anhöriga inom hälso- och sjukvårdens eller socialtjänstens verksamheter. Reglerna är således omoderna och borde avskaffas helt. Det räcker med de möjligheter som finns till utlämnande av uppgifter inom ramen för en skadeprövning enligt de aktuella reglerna i Offentlighet- och sekretesslagen (31 kap. 4 §). Det är överförmyndaren som är satt att granska ställföreträdarnas verksamhet och borde få utföra den uppgiften utan möjligheter till ett parallellt förfarande från huvudmannens anhöriga. Anhöriga har alltid möjlighet att göra en orosanmälan till överförmyndaren om de misstänker oegentligheter. Givetvis kan den enskilde också efterge sekretessen om han eller hon så skulle önska. Om reglerna inte avskaffas helt så borde huvudmannen i vart fall tillerkännas en absolut vetorätt mot utlämnande. Det skall slutligen framhållas att det många gånger framstår som att kommande arvingar till huvudmannen begär ut information från överförmyndaren mer för att bevaka sina egna intressen. Skövde kommun instämmer delvis till förslaget.

8.5 Överväganden och förslag (Information och stöd till huvudmannen)

Först skall sägas att överförmyndarna som kollektiv betraktat de senaste decennierna höjt sin kompetens på så sätt att verksamheten står sig väl jämfört med andra förvaltningsmyndigheter. Överförmyndarna är således fullt kompetenta att följa reglerna om serviceskyldighet i förvaltningslagen utan någon erinran i förmynderskapsförordningen. Författningsreglering som inte kan förväntas få någon effekt är onödig och betungande för regelverket.

Personer som är kapabla till att på egen hand ställa en ansökan om anordnande av godmanskap kan givetvis förväntas ha tagit reda på vad det är han eller hon ansöker om. Personer som inte är kapabla till att göra en egen ansökan är i normalfallet inte kapabla till att tillgodogöra sig någon information. Redan idag tillhandahålls lättförståelig information både från överförmyndaren och från intresseorganisationer. Även domstolarna tillhandahåller information. Det framstår därför som onödigt och troligtvis utan några positiva effekter att saken författningsregleras. Vad värre är att överförmyndarens roll som tillsynsmyndighet riskerar att urvattnas om överförmyndaren ges uppgifter gentemot huvudmannen som närmast liknar socialtjänstens verksamhet. Det torde således närmast vara en uppgift för socialtjänsten att förbättra sina kunskaper om alla typer av personliga ställföreträdarskap för att på ett professionellt sätt kunna förmedla information till individer vars olika typer av problematik de är experter på att bemöta. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

9 Klagomål mot ställföreträdare

Inledningsvis skall framhållas att det framstår som att det de senaste decennierna uppstått ett ökat behov av att framföra klagomål på ställföreträdare. Grundorsaken ligger i att systemet överutnyttjas genom ett hårt tryck från socialtjänsten och en mycket extensiv rättstillämpning från domstolarnas sida. Behovet av gode män har därför ökat dramatiskt. När behovet och därmed ärendena ökar, sjunker kvalitén på kollektivet. Den problematiken blev inte bättre av att det i 11 kap 12 § st 1 FB (lag 2014:886) infördes en regel som innebär ett visst företräde för personer som huvudmannen själv föreslagit. Det är inom överförmyndarverksamheten ett känt problem att, kunskaperna om uppdraget och regelefterlevnaden, är som lägst hos de gode män som huvudmannen själv föreslagit eller anhöriga som är gode män. I de fallen är dock huvudmannen själv, troligtvis av lojalitetsskäl, mer obenägen att framföra klagomål. Mer vanligt är det dock med klagomål mot utomstående gode män. Ibland är klagomålen berättigade. Ibland är de underblåsta av anhöriga för vilka godmanskapet har inneburit ett, i deras tycke, intrång i familjens inre angelägenheter. Ibland kommer klagomålen från socialtjänsten. I alla händelser är överförmyndaren redan idag fullt kapabel till att hantera de klagomål som framförs. En lagreglering som innebär att överförmyndaren skall "marknadsföra" möjligheten att klaga kommer att försvåra rekryteringen av gode män och riskerar på sikt att bli kontraproduktiv. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

10.6.2 En skyldighet för överförmyndaren att anmäla misstanke om brott till åtal

Som det framhålls i betänkandet finns det inom andra tillsynsområden regler som innebär att tillsynsmyndigheten skall göra en åtalsanmälan. De tillsynsmyndigheterna är dock inte satta att rekrytera sina egna tillsynsobjekt. Det torde heller inte alltid vara så att den enskilde har en ställföreträdare tillgänglig att bevaka den enskildes rätt. Det räcker gott med den nuvarande ordningen att den nya ställföreträdaren eller överförmyndaren kan göra en polisanmälan vid misstanke om brott. Överförmyndaren har därvid ett övergripande ansvar att se till att polisanmälan verkligen kommer till stånd. En författningsreglering av det sistnämnda kan behövas. Det framhålls i betänkandet att överförmyndaren skulle ha bättre förutsättningar än en ny ställföreträdare att avgöra om frågan bör överlämnas till rättsväsendet. En ny ställföreträdare bedöms dock redan idag fullt kapabel att ta ställning i frågan om en civilrättslig skadeståndstalan skall föras mot företrädaren. Det skall därvid tagas i åtanke att gode män redan från början befunnits så erfarna, att de är tillräckligt kunniga att bevaka sin huvudmans rätt i alla frågor inom uppdragets ramar. Det vore därför att nedvärdera ställföreträdarnas kompetens att helt lägga över den aktuella frågan på överförmyndaren. Lagförslaget kommer utan tvekan att försvåra rekryteringen av gode män och kommer på sikt därför att bli kontraproduktiv. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

11.4.1 Begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter skall avgränsa ställföreträdarens uppdrag

Det får i och för sig vara välkommet med en synkronisering av begreppen i lagen om framtidsfullmakter och FB avseende ställföreträdarens behörighet. Det framgår av förarbetena till lagen om framtidsfullmakter att en framtidsfullmakt utan inskränkningar ger samma behörighet som ett godmanskap. Det skall dock framhållas, trots det vällovliga syftet med tydlighet, att det ändå byggs in en viss otydlighet genom de föreslagna begreppen. Enligt förslaget skall begreppet "bevaka rätt" utmönstras och sägas ingå i begreppen ekonomiska och personliga intressen på så sätt att ställföreträdaren skall bevaka huvudmannens rätt inom dessa områden. Det kan felaktigt tolkas som om godmanskap enbart skulle handla om ekonomiska och personliga angelägenheter. Ett godmanskap innebär dock också att bevaka huvudmannens rätt i mer strikt juridiska angelägenheter. Förslaget tycks förbise den problematiken även om avsikten är att ge ställföreträdaren samma behörighet som tidigare. Om syftet är att anpassa begrepps bilden till ett modernare språkbruk kan begreppen "ekonomiska, personliga och juridiska intressen" vara att föredra. Det skulle också bereda vägen för en utmönstring av det synnerligen omoderna begreppet "god man" som då skulle kunna bytas ut mot begreppet "intressebevakare". Skövde kommun motsätter sig förslaget.

11.4.2 Överförmyndaren ska informera ställföreträdaren om vilka uppgifter som uppdraget förväntas omfatta.

Det är ingen tvekan om att överförmyndaren redan idag informerar blivande ställföreträdare om vad som ingår i uppdraget utifrån gällande regelverk. Det framstår både som en självklarhet och en förutsättning för att kunna rekrytera gode män. Eftersom det inte föreligger något problem kan nyttan av lagstiftning på området ifrågasättas. Dessutom borde det för var och en som överväger att åta sig ett uppdrag att se till att informera sig om uppdragets omfattning. I betänkandet anförs att överförmyndaren i varje enskilt fall borde kunna göra en prognos om hur uppdraget kan komma att se ut över tid. I någon mån kan väl överförmyndaren, utifrån de förhållanden som råder vid tiden för anordnandet, göra en del kvalificerade gissningar. Inte ens överförmyndaren kan dock skåda in i framtiden. Prognoser brukar också ha det gemensamt att de slår fel. Syftet med lagförslaget är möjligen gott. Det kan dock befaras leda till konflikter mellan överförmyndaren och gode män som känner sig lurade. På sikt kommer det att försvåra rekryteringen av gode män. Den problematiken blir långt större än de problem som förslaget avser att lösa. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

11.4.3 Godmanskap skall inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig.

Förslaget innebär ett framhållande av "principen om minsta ingripande åtgärd". Den nuvarande regleringen i 11 kap 4 § som anger att godmanskap bara skall anordnas "om det behövs" har visat sig otillräcklig för att motverka ett överutnyttjande av godmansinstitutet. Domstolarna har varit mycket generösa med att anordna godmanskap. Överförmyndarna har gjort sitt bästa för att förhindra ett överutnyttjande, men har givetvis kommit till korta mot domstolarnas extensiva tillämpning av regelverket, där principen om minsta ingripande

åtgärd har fått stå tillbaka på grund av den enskildes behov av hjälp. Domstolarna har därvid antagit ett närmast socialrättsligt förhållningssätt till en civilrättslig lagstiftning. Nämnda överutnyttjande har fått till följd att kompetensen hos godmanskollektivet blivit mer och mer utspädd i och med att fler och fler individer har fått god man. Tillgången har inte på långa vägar kunnat matcha efterfrågan. Många av de problem som lagförslagen i betänkandet syftar att råda bot på har således sina grundorsaker i domstolarnas rättstillämpning. Ännu har inte lagen om framtidsfullmakter eller reglerna i 17 kap. FB om anhörigbehörighet haft någon synbar dämpande effekt på efterfrågan av godmanskap. Därför är lagförslaget mycket välkommet. Skövde kommun instämmer i förslaget.

11.4.4 Några tankar om begreppet god man.

Inget förslag lämnas i betänkandet. Skövde kommun lämnar följande kommentar.

Som ovan nämnts (11.4.1) förordas begreppet intressebevakare. Uppdraget går ut på att bevaka den enskildes intressen. Det begreppet skulle således på ett tydligt sätt spegla vad uppdraget går ut på. Det nuvarande begreppet "god man" är ålderdomligt och säger ingenting om uppdragets innehåll. Begreppet "personliga ställföreträdare" framstår mer som ett samlingsbegrepp för nuvarande gode män, förvaltare, framtidsfullmakthavare, anhörigbehöriga enligt 17 kap. FB och i någon mån innehavare av generalfullmakter i ekonomiska och personliga angelägenheter. I betänkandet sägs att en förändring kräver ytterligare överväganden och att begreppet god man är väl inarbetat. Därvid skall framhållas att man i Finland införde begreppet "intressebevakare" för över 30 år sedan och att det har fungerat väl i en lagstiftning som i många avseenden liknar den svenska.

12.5 Överväganden och förslag (utbildning)

Behovet av utbildning av gode män har utan tvekan ökat under de senaste decennierna. Ärendena har blivit många fler och förkunskaperna om uppdraget hos de som åtar sig att bli gode män har minskat. Det är nu mycket vanligare än tidigare att man åtar sig ett uppdrag som god man mer av plikt känsla gentemot en anhörig än på en allmänt ideell grund och att man känner sig trygg med sina egna förkunskaper och sin allmänbildning. Det är ett känt faktum hos de flesta överförmyndare att anhöriga gode män generellt sett har ett mycket större behov av utbildning än de som är utomstående. Det har från lagstiftarhåll många gånger framhållits att anhöriga är en viktig resurs i systemet med gode män och förvaltare. Det må så vara. Det kan dock befaras att, framförallt anhöriga som känt sig tvungna att ta ett uppdrag, inte ens med utbildning enligt betänkandets förslag, kan komma upp i den standard som lagen kräver (11 kap 13 § FB). Det bör därför krävas, inte bara att den blivande gode mannen genomgått en utbildning, utan också att vederbörande förstått utbildningens innehåll. Det är naivt att tro att en obligatorisk utbildning säkerställer trygghet och säkerhet för alla huvudmän och att det skulle säkerställa nödvändiga förkunskaper om uppdraget. Det är en självklarhet att ingen skall släppas ut i trafiken som bilförare utan körkort. Det borde likaledes vara självklart att ingen skulle ges den extraordinära behörighet som ett godmanskap innebär utan att ha bevisat sina kunskaper om uppdraget och dess regelverk. Därför bör det föreliggande förslaget kompletteras med

krav på kunskapstest med godkänt resultat. Det skulle höja statusen på uppdraget och det skulle definitivt hindra olämpliga personer redan i portgången. Ett väl genomarbetat test för "godmanskörkort" skulle dessutom kunna innebära en större flexibilitet avseende utbildningen av gode män. En utbildning sammanställd av en statlig myndighet är ingen garanti för hög pedagogisk kvalitet. Skövde kommun instämmer delvis med förslaget.

13.5.2 Överförmyndaren ska ge stöd till ställföreträdare inom ramen för serviceskyldigheten.

Det är givetvis inte i första hand gode män som avses med "den enskilde" i 6 § förvaltningslagen. "Förhållandet" mellan överförmyndaren och gode män är, av skäl som redogörs för i betänkandet, komplicerat. Överförmyndaren måste ofta balansera på en mycket slak lina när myndigheten skall klara av både tillsyn, rekrytering och service. I betänkandet framhålls att överförmyndaren inom ramen för serviceskyldigheten i förvaltningslagen har en relativt långtgående skyldighet att ge ställföreträdare sådan hjälp som de behöver för att ta tillvara sina intressen. Det är ett vanskligt resonemang eftersom gode mannen i sin egenskap av ställföreträdare är satt att tillvarata huvudmannens intressen. Givetvis ligger det i ställföreträdarens intresse att sköta sitt uppdrag på ett korrekt sätt. Det riskerar dock att leda tanken fel att erinra om serviceskyldigheten genom nya regler i förmynderskapsförordningen. Överförmyndaren måste upprätthålla sin integritet och professionalitet och inte ledas in i kollegiala förhållanden med sina tillsynsobjekt. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

13.5.3 Allmänna råd och annat stöd ska tas fram nationellt

Det finns en förhoppning i betänkandet att centralt framtagna allmänna råd och liknande informationsmaterial till ställföreträdare skulle innebära ett mer effektivt resursutnyttjande. Det kan nog finnas skäl till sådana förhoppningar. Man bör dock inte ha en övertro på vad centralt framtaget material kan åstadkomma. De stora behoven av information finns inte på de områden där svaret kan sökas i allmänt hållen information eller checklistor. Sådant material finns redan idag och är inte särskilt komplicerat att framställa. Det krävs nog ingen statlig myndighet för att klara den uppgiften. De problem som finns kan inte lösas ens delvis genom allmänna råd och checklistor. Risken finns att stora resurser läggs på något som inte ger önskvärd effekt. Det handlar istället om att säkerställa redan i initialskedet att bara lämpliga personer får ett uppdrag (se vad som anförs ovan om "godmanskörkort"). Om så vore fallet skulle belastningen på överförmyndaren från gode män med särskilda behov av hjälp minska högst väsentligt. Överförmyndaren skulle då kunna frigöra stora resurser för att klara sitt kärnuppdrag, det vill säga tillsynen. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

14.4.1 När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag ska överförmyndaren agera

Överförmyndaren förordnar redan idag nya ställföreträdare vid byte "så snart som möjligt". Det ingår i den skyldighet som fastslås i 9 § förvaltningslagen och som gäller alla myndigheter. Det finns ingen anledning med en dubbelreglering. Tvärtom kan det vara

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Eriksson

kontraproduktivt att lägga extra press på överförmyndaren i just denna typ av ärenden. Redan idag pressas överförmyndaren av orimliga svarstider vid förelägganden från tingsrätten om förslag på god man. Det innebär att överförmyndaren inte får den tid som krävs för en omsorgsfull rekryteringsprocess. Följden blir i värsta fall att både matchning vid rekryteringen och utbildning av nya gode män inte får den kvalité som kan förväntas. Det vore därför olyckligt om denna problematik byggs in i systemet genom lagstiftning. De effekter som kan förväntas är enbart negativa. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

15 Professionella ställföreträdare

Det är givetvis en vacker tanke att det svenska systemet även i fortsättningen skall utgå från och bygga på det ideella inslaget. Verkligheten kommer dock snart att komma ikapp även denna verksamhet. De förslag som ges innebär egentligen ingenting nytt. Det är redan väl etablerat hos många överförmyndare att gode män som har uppdraget inom ramen för sin anställning anlitas. Det handlar både om förvaltarenheter i kommunal regi och även privata bolag. Möjligheten att anlita professionella ställföreträdare på det sätt som görs idag är dock inget annat än livsuppehållande åtgärder i ett döende system. De alternativa ställföreträdarskap som introducerats genom tidigare lagstiftning kan möjligen skrapa lite på ytan. Grundproblemet är att det anordnas alldeles för många godmanskap. Måhända kan betänkandets förslag om att framhålla principen om minsta ingripande åtgärd ha en viss effekt. I det nuvarande systemet kommer dock de gode männen i en inte alltför avlägsen framtid att ta slut. Kommande utredningar får förhoppningsvis direktiv att "tänka utanför boxen". Ett alternativ skulle kunna vara att ta efter det finska systemet med statliga intressebevakareheter. En annan idé skulle kunna vara att införa olika typer av insatser inom ramen för socialtjänstlagen och LSS för att avlasta systemet. Möjligheten med juridiska personer som ställföreträdare (se avsnitt 15.6.2) har också avfärdats väl lättvindigt. En internationell utblick hade givit vid handen att juridiska personer som ställföreträdare i vissa fall kan vara ett bra komplement till den övriga verksamheten. Skövde kommun instämmer i förslaget.

15.6.1 Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen.

Det bör överlämnas helt och hållet till överförmyndaren att bedöma när en anställd ställföreträdare skall anlitas. Det är i normalfallet en självklarhet att anställda ställföreträdare inte anlitas slentrianmässigt eller annars i onödan. Det kan finnas tillfällen där det kan vara svårt att hitta gode män även i enklare ärenden. Det har inte minst erfarenheterna under pandemin visat. Det finns ingen anledning att "bakbinda" överförmyndaren genom den föreslagna typen av lagstiftning. Överförmyndaren bör få förtroendet att värna om det ideella inslaget i den mån det är möjligt. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

16.5.1 Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning.

Som anförs i betänkandet är det mycket fokus på den ekonomiska redovisningen i överförmyndarens tillsyn. Den erfarne överförmyndaren har dock lärt sig att "läsa mellan raderna" i den ekonomiska redovisningen för att få en uppfattning om hur den kurativa delen av uppdraget fungerar och kan givetvis även sätta tillgångar, inkomster och utgifter i relation till huvudmannens förmåga för att därvid skapa sig en bild av om huvudmannens medel används till dennes nytta. Överförmyndaren får också ta i beaktande av vad som inte finns upptaget i redovisningen under rubriken inkomster, för att få en bild av om gode mannen ansökt om de bidrag som huvudmannen kan vara berättigad till, till exempel bostadsbidrag eller försörjningsstöd. Många gode män använder också möjligheten att under rubriken "övriga upplysningar" lämna en enklare "verksamhetsberättelse". En del kan också utläsas av den redogörelse och körjournal som gode mannen lämnar som underlag för arvode och reseersättning. Med det sagt skall dock framhållas att betänkandets förslag om årsberättelse och slutberättelse kan komma att bli ett viktigt verktyg i överförmyndarens tillsyn. Det får vara en förhoppning att inte denna redovisningsmässiga pålaga får en dämpande effekt på överförmyndarens möjligheter att rekrytera gode män.

Förslaget om att ta bort möjligheten att befria gode män och förvaltare från redovisning är i grunden bra. De nuvarande bestämmelserna har i vissa fall inneburit att överförmyndarens tillsyn i de aktuella fallen blivit mer eller mindre obefintlig. Det gäller i synnerhet de ärenden där ställföreträdaren inte har begärt något arvode eftersom redogörelse då inte brukar lämnas in. Det är i första hand ställföreträdare som lever i hushållsgemenskap med sina huvudmän eller som är nära anhöriga som kommer att påverkas. Det är därför också bra att möjligheten till förenklad redovisning utökas. Skövde kommun instämmer i förslaget.

16.5.3 Ökande befogenheter för överförmyndaren

Förslaget ger överförmyndaren ytterligare verktyg för att utföra en effektiv tillsyn. Särskilt möjligheten att kunna vitesförelägga för att få in kompletterande handlingar är välkommen. Det kan förutses att den möjligheten kommer att bli särskilt användbar när överförmyndaren begär in kompletterade uppgifter i samband med granskningen av årsräkningar. Tidigare stod valet för överförmyndaren att entlediga en tredskande ställföreträdare eller att låta det hela bero och eventuellt se till att skaffa in det saknade underlaget på egen hand. Det är en förhoppning att överförmyndarna kommer att använda denna nya möjlighet med viss urskilning. Ett överutnyttjande skulle tveklöst leda till problem i rekryteringen av nya gode män. Skövde kommun instämmer i förslaget.

17.5.1 Årsräkningen ska även fortsättningsvis ges in till överförmyndaren före den 1 mars. De aktuella reglerna är omoderna och härstammar från en tid då årsbesked och andra verifikationer fick inväntas tills de kom med posten i pappersformat. I betänkandet framförs vissa argument mot ett brutet räkenskapsår som i och för sig är värda att beakta. De får dock anses väga lätt mot de mycket stora effektivitets- och kvalitetsvinster som överförmyndaren skulle kunna göra om möjligheten infördes. I alla händelser skulle

sistadatum, till främjande för överförmyndarverksamheten, kunna läggas tidigare på året. Det finns inga bärande skäl för att gode män nu i digitaliseringens tidevarv skulle behöva två månader på sig för att sammanställa en årsredovisning. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

17.5.2 En tidsgräns för granskningen ska införas.

Sedan tidigare har en sexmånadersperiod förespråkats både från JO och från länsstyrelsernas sida. Många överförmyndare har också angett just sex månader som verksamhetsmål. Det är dock obetänksamt att "hugga detta i sten" genom lagstiftning. Det kommer att måla in överförmyndaren i ett organisatoriskt hörn och förhindra en flexibilitet i att leda och fördela arbetet. Dessutom förtjänar det att framhållas att granskningen är en grannliga uppgift som måste få ta tid och utföras av specialister. Lagstiftning som tvingar fram anlitan av extrapersonal är inte till främjande för huvudmannens rättssäkerhet. Om överförmyndaren i alla lägen under den aktuella perioden genom lagstiftning tvingas att sätta fullt fokus på just granskningen kommer detta obönhörligen att gå ut över den övriga tillsynen. Pålagan med underrättelse vid försening kommer också bara att dra energi ur verksamheten helt i onödan. Därvid skall framhållas att förseningar i de flesta fall beror på att årsräkningen från början inte hållit en sådan kvalité att de har kunnat granskats utan ytterligare utredning. Givetvis kan man förvänta sig en hel del effektiviseringar med hjälp av digitala lösningar. Det ligger dock troligen en bra bit in i framtiden innan ett dataprogram klarar av att göra rimlighetsbedömningar eller kontrollera lagligheten av vidtagna åtgärder. Mycket av de diskussioner som ligger bakom införande av tidsgränser, verkar sprungna ur att ställföreträdarna skall få ut sitt hett eftertraktade arvode som fort som möjligt. Det kan med tanke på verksamhetens ideella karaktär och det faktum att arvodet endast i normalfallet betalas ut en gång per år, te sig något förvånande. Givetvis främjar en snabb handläggning hos överförmyndaren troligen möjligheten att rekrytera gode män. Det får dock anses väga lätt i förhållande till huvudmannens rättssäkerhet. I betänkandet anges att sex månader får anses vara väl tilltaget. Man tycks ha bortsett från det faktum att det stora flertalet årsredovisningar kommer in till överförmyndaren samtidigt strax innan tiden för inlämnande går ut och att en stor del av granskningen därför skall utföras under semesterperioden. Regler om brutet räkenskapsår hade kunnat råda bot på den problematiken. I andra hand ett tidigare datum för inlämning. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

18.6.1 Reglerna om arvode bör inte ändras.

Det kan måhända vara så att tiden inte är mogen för reformer på detta område. Det skall dock framhållas att en av de få åtgärder som skulle kunna säkerställa tillgången på gode män i framtiden är att vägen mot högre arvoden öppnas genom lagstiftning. Även om det är en vacker tanke att man i första hand tar ett uppdrag av ideella skäl är verkligheten en annan. Under den stora flyktinginvandringen 2015-16 var det inga problem att hitta gode män till ensamkommande barn. De gode männen hade 2-3 gånger så högt arvode. Det finns en lärdom att dra av detta. Skövde kommun instämmer i förslaget.

18.6.2 Småutgifter ska kunna ersättas utan att kvitton visas upp.

Tanken med förslaget är i och för sig bra. Det är orimligt att gode män skulle behöva hålla verifierationer för allsköns småutgifter. Frågan är dock om inte förändringar skulle krävas i skattelagstiftningen istället. Det har också övervägts i betänkandet. Förslaget i dess nuvarande form innebär att ställföreträdare ändå skulle tvingas hålla reda på småutgifter såsom porto, parkeringsavgifter, skrivarpapper mm. Det vore mycket bättre med en lagstadgad rätt till skattefri schablonersättning. Skövde kommun instämmer delvis i förslaget.

19.9 Överväganden och förslag (kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten).

Förslaget kan nog innebära en ytterligare kvalitetshöjning av överförmyndarverksamheten. Frågan är dock om det inte är ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen att införa en obligatorisk introduktionsutbildning. Kommunerna måste betros med kompetensen av att själva avgöra vilken typ av utbildning som krävs i respektive verksamhet och om den skall utföras externt eller internt. Det finns i betänkandet vidare en stor övertro på vilka kvalitetsökningar som kan uppnås med webbutbildningar.

Det som föreslås om kvalitet, verksamhetsutveckling och internkontroll får anses gälla, all kommunal verksamhet och hör inte hemma i speciallagstiftningen för enskilda verksamheter. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

20.7.1 Överförmyndarnämnd skall bli den obligatoriska organisationsformen.

De slutsatser som dragits i betänkandet är förvånande. Talesättet "ju fler kockar desto sämre soppa" passar utmärkt på överförmyndarverksamheten. Systemet med ensamma överförmyndare, som i gångna tider på sina håll var en svaghet, är nu en styrka. Med en ensam överförmyndare ges möjlighet till korta beslutsvägar och en mycket effektivare handläggning. Vidare ges möjligheter till mycket flexibla samverkanslösningar, där ensamma överförmyndare i ett stort antal kommuner kan gå samman kring ett gemensamt överförmyndarkontor. Den absoluta majoriteten av ärendena i överförmyndarverksamheten är i normalfallet delegerade med stöd av reglerna i 19 kap. 14 § FB. Det avgörande är därför att kompetensen i tjänstemannaorganisationen säkras och upprätthålls. I större kommuner och samverkansorganisationer har det under det senaste decenniet skett en mycket positiv utveckling på det området. Det finns många gånger tillgång till både jurister, ekonomer och socionomer i den typen av organisationer. Det finns ingen anledning att tro att en obligatorisk överförmyndarnämnd skulle kunna höja den samlade kompetensen. En obligatorisk överförmyndarnämnd skulle i första hand endast försena handläggningen och innebära en administrativ börda på tjänstemannaorganisationen. Även om det givetvis finns motargument ur en demokratisk synvinkel, skulle verksamheten kunna optimeras, genom att istället göra ensamma överförmyndare till obligatorisk organisationsform. En förutsättning skulle då givetvis vara en befintlig och högkvalitativ tjänstemannaorganisation.

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Erikson

Slutligen skall sägas att utredningen synes ha bortsett från att flera befintliga samverkansorganisationer idag bygger på ett upplägg med ensamma överförmyndare. För de kommuner som nu ingår i sådana organisationer, kommer förslaget enbart att innebära ökade kostnader, utan några förbättringar. Överförmyndare i Samverkan i Skövde bedriver nu verksamheten för 10 ensamma överförmyndare och två överförmyndarnämnder. I de samverkande kommunerna finns totalt 32 förtroendevalda. Med betänkandets förslag skulle de öka till minst 72. Någon kvalitetshöjning av den operativa verksamheten skulle knappast ske. Förslaget skulle bara innebära en utökad politisk organisation hos de samverkande kommunerna. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

21.6 Överväganden och förslag (Delegering av beslutanderätt)

Ur effektivitets- och rättssäkerhetssynpunkt är det bra med möjligheten till ordförandebeslut i brådskade fall. Nuvarande regelverk innebär en onödig tröghet till exempel i fall där ställföreträdare behöver tvångsentledigas med kort varsel. Det är värt att framhålla att denna problematik inte uppstår i kommuner med ensamma överförmyndare. Skövde kommun instämmer i förslaget.

22.7.1 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken.

Förslaget är säkert efterlängtat hos tingsrätterna och helt i linje med strävan att domstolarnas verksamhet så långt som möjligt skall renodlas till dömande verksamhet. Den svenska överförmyndarverksamheten som kollektiv betraktat är nog också mer redo än tidigare att ta över ärendetypen. Det har hos överförmyndarna skett en betydande kompetenshöjning, inte minst på det juridiska området, under det senaste decenniet. Kompetenshöjningen är på en sådan nivå att överförmyndarna nu också är redo att besluta i tvistiga ärenden, eventuellt även ta interimistiska beslut om förvaltarskap samt ta beslut i ärenden om särskilt förordnade förmyndare. Av samma skäl torde även överförmyndarna numera kunna hantera muntliga sammanträden och bevisvärdering. Det föreliggande förslaget tar såldes inte steget fullt ut. Det innebär att effektiviseringsvinsterna i tingsrättsorganisationen inte blir lika stora som de kunde bli. Rättssäkerheten garanteras genom möjligheten till överklagande.

Det skall sägas att en ändring enligt betänkandets förslag skulle innebära att många beslut om anordnande skulle träffas av överklagandeförbudet i 20 kap. 12 § sista meningen FB. Detta skulle på sikt kunna få negativa konsekvenser för praxisbildningen på området. Skövde kommun instämmer i förslaget.

Slutligen skall påpekas att det föreliggande förslaget är oklart avseende överförmyndarens möjlighet att avslå en ansökan om anordnade av godmanskap. Överförmyndaren är primärt beslutande myndighet och det framstår som ologiskt att en tvist skulle anses uppkomma om den beslutande myndigheten finner att förutsättningar för anordnande saknas. Överförmyndaren skulle då gå från att vara beslutande myndighet till att inta en partsställning. Om det sistnämnda är avsikten behöver lagtexten omarbetas.

15 (22)

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Eriksson

22.7.2 Andra ärenden bör även fortsättningsvis prövas av domstol.

Redan idag kan rätten, med stöd i av reglerna i 11 kap. 7 § st 3 överlåta till överförmyndaren att närmare bestämma ett förvaltaskap omfattning. När anordnande väl har skett bör därför överförmyndaren, direkt i lag, ges rätt att ta beslut om jämkning. Överförmyndaren skall enligt nu gällande regler i 5 § st 2 förmynderskapsförordningen årligen granska samtliga förvaltarskap för att pröva om det finns skäl till att ansöka om upphörande av förvaltarskapet. Det kan därför finnas skäl till att låta överförmyndaren ta beslut. Effektiviseringsvinsterna skulle bli betydande. Frågan är också om inte rättssäkerheten för den enskilde skulle stärkas. Tingsrätterna är av någon anledning väldigt obenägna att ta beslut om upphörande även om risken för skada sedan länge är borta. Ärendena om upphörande av ställföreträdarskap i övrigt enligt reglerna i 11 kap. 19a § är inte heller av sådan komplexitet att det är nödvändigt med en prövning i domstol. Även de ärendetyperna kan således med fördel handläggas av överförmyndaren. För att upprätthålla rättssäkerheten skulle kanske dock ett tillägg i 20 kap 8 § behöva göras, på så sätt att besluten inte skulle gälla innan de vunnit laga kraft. Skövde kommun motsätter sig förslaget.

23.10.2 Ett centralt organ ska få huvudansvar på området

Det är ingen tvekan om att det behövs en nationell samordning på överförmyndarområdet. Avsaknaden av ett sådant har varit huvudanledningen till många av de problem som finns i verksamheten. En i många avseenden generell hållen lagstiftning och avsaknad av föreskrifter och allmänna råd har lett till en spretig rättstillämpning och rättsosäkerhet. Skövde kommun instämmer i förslaget.

23.10.3 En ny statlig myndighet skall inrättas.

Tanken med en ny statlig myndighet är god, men frågan är om den är realistisk. En komplikation i sammanhanget är att överförmyndarverksamheten är komplicerad samtidigt som den är volymmässigt liten. Det skulle därför rimligen bli fråga om en liten statlig myndighet som skulle få svårt att "stå på egna ben". Alternativet med att lägga samordningsansvaret på en (1) länsstyrelse eller under en befintlig statlig myndighet ter sig som mer genomförbara. Skövde kommun instämmer delvis med förslaget.

24.7 Överväganden och förslag (statistik)

Det har under lång tid efterfrågats en vederhäftig statistik. Det finns många fördelar med att kunna jämföra verksamheter och även att få ett stabilt beslutsunderlag vid förändringar och resursfördelning. Förslaget om statistik på handläggningstider är dock knappast realistiskt och genomförbart i praktiken. Arbetsinsatsen skulle heller inte på långa vägar stå i proportion till nyttan. Skövde kommun instämmer delvis med förslaget.

25.7.1 Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Erikson

Förslaget är utan tvekan efterlängtat. Avsaknaden av ett nationellt ställföreträdarregister orsakar mycket merarbete för överförmyndaren och andra myndigheter. Överförmyndarens lämplighetsprövning av tilltänkta ställföreträdare skulle underlättas. Ett sådant register kommer också att underlätta uppdraget för landets ställföreträdare som idag är hänvisade till att styrka sin behörighet med registerutdrag i pappersformat. Ett nationellt ställföreträdarregister kommer att bereda vägen för att ställföreträdare får ökade möjligheter att använda digitala tjänster när de utför sina uppdrag.

Det föreslagna regelverket kring ställföreträdarregistret synes väl utformat. Skövde kommun instämmer i förslaget.

27.4.1 En god man skall förordnas för ensamkommande barn oavsett om de söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte – och barn som ska stanna ska snabbt få en särskilt förordnad vårdnadshavare.

Det är i och för sig för överförmyndarens del bra med ett förtydligande som tar sikte på kvotflyktingar. Det skall dock framhållas att de problem som uppstått i första hand beror på tillkortakommanden hos socialtjänsten och domstolarna med avseende på handläggningstiderna. Det är svårt att tro att ett skyndsamhetskrav på socialtjänsten kan råda bot på problematiken. Även om det måhända inte finns några legala hinder mot gode män även för kvotflyktingar är systemet ”riggat” för god man för barn utan uppehållstillstånd. Det visar 10 § i lagen om god man för ensamkommande barn med all önskvärd tydlighet. Ett alternativ vore att göra ansökan om interimistisk vårdnadshavare till huvudregel för kvotflyktingar. Då skulle inte handläggningstiderna hos tingsrätten vara avhängiga socialtjänstens processuella färdigheter vid ansökan. Avslutningsvis skall sägas att det inte finns några bärande skäl för att det skulle behöva ta länge tid för socialnämnden att presentera ett förslag på en interimistisk vårdnadshavare än vad det tar för överförmyndaren att förordna en god man. Nämnda ställföreträdarskap ger samma behörighet och lämplighetsprövningen är därmed lika grannliga. Skövde kommun instämmer delvis i förslaget.

27.4.2 Reglerna om behörig överförmyndare och domstol bör inte ändras – men ett överlämnande mellan överförmyndare ska kräva att ändrade förhållanden har konstaterats.

Det ter sig som självklart att en överförmyndare inte lämnar över ett ärende utan att det finns laglig grund för en sådan åtgärd. Det är därför svårt att tro att förslaget kommer att ha någon effekt. Dock är det förstås bra om reglerna är tydliga. Skövde kommun instämmer i förslaget.

28.5.1 Konsekvenser för staten

Ökningen av antalet överklagande till tingsrätterna har underskattats i betänkandet. För att få ett rättvisande underlag krävs att det utreds hur många avstyrkanden som idag lämnas från överförmyndaren i yttranden till tingsrätten i ärenden om anordnande. I motsvarande fall kan man förvänta sig ett avslag hos överförmyndaren. Överförmyndarna har generellt en mycket mer restriktiv syn än tingsrätterna, på när framförallt godmanskap skall

17 (22)

anordnas. Det kan således förväntas att överförmyndaren tar med sig denna restriktiva syn in i sitt eget beslutsfattande. Detta tillsammans med att principen om minsta ingripande åtgärd framhålls kommer utan tvekan att innebära ett stort antal överklaganden av överförmyndarnas beslut.

28.5.2 Konsekvenser för kommunerna

Förslaget om att överförmyndaren skall underrätta huvudmannen efter genomförd granskning.

Det är måhända så att överförmyndarna i många fall regelmässigt borde underrätta huvudmannen om arvodesbeslut, så som anförs i betänkandet. Det är dock felaktigt att påstå att så görs idag. Möjligen av ett fåtal överförmyndare. Det är därför inte korrekt att påstå att kostnadsökningen skulle bli mycket begränsad. Förhoppningen om att man på sikt skall kunna skicka handlingar till huvudmän även på digital väg framstår som ett önsketänkande. I vart fall om syftet är, att huvudmannen skall kunna ta del av och förstå innehållet.

Förslaget om att överförmyndaren skall informera ställföreträdaren om vilka uppgifter som uppdraget kan förväntas innebära.

Givetvis finns det en kärnverksamhet i alla uppdrag. Den delen av uppdraget informerar överförmyndaren redan om idag till kommande ställföreträdare. Det torde inte heller innebära någon större pedagogisk utmaning för överförmyndaren att ge ytterligare information utifrån vad som är känt om huvudmannen och dennes situation. Däremot är reglerna om dokumentation en större pålaga än vad som anges i betänkandet. I något enstaka fall förs det måhända redan idag en dialog mellan överförmyndaren och den blivande ställföreträdaren. Det är dock inte korrekt att säga att detta skulle ske ofta.

Förslaget om att överförmyndaren skall ansvara för att ställföreträdare får introduktionsutbildning och fördjupad utbildning.

Överförmyndaren har redan idag enligt gällande regler att visst "utbildningsansvar". Upp till den nivån innebär givetvis inte betänkandets förslag någon kostnadsökning. De flesta överförmyndare tillhandahåller idag introduktionsutbildningar inom ramen för det föreliggande utbildningsansvaret. Givetvis kommer ett utökat ansvar att innebära ökade kostnader. Det kan förstås underlätta om en statlig myndighet samordnar enligt förslaget. Webbutbildningar kan delvis täcka behovet av introduktionsutbildning. Man kommer dock till en gräns, i synnerhet vad avser fördjupningsutbildningar, där det krävs att ställföreträdaren får tillfälle att ställa frågor till en människa, för att avsedd effekt skall uppnås. Inte alla överförmyndare klarar av den delen på egen hand. Ökande kostnader för att anlita externa utbildare kan därför förväntas.

Förslaget om att överförmyndare ska utse en ny ställföreträdare så snart det är möjligt när en ställföreträdare begär sig entledigad.

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Eriksson

Givetvis går det inte att byta en ställföreträdare utan att det finns en ny på plats. Det finns ingen anledning att anta att överförmyndare idag "drar benen efter sig". Överförmyndarna jobbar så fort det går. Rekrytering och kontroll är en grannlaga arbetsuppgift och måste utföras på så sätt att den noggrannhet som kan förväntas inte eftersätts. Förslaget skickar därvid "fel signaler" och riskerar att "tvinga" fram ett överutnyttjande av externa konsulter. I sådant fall handlar det inte om måttliga kostnadsökningar eftersom externa konsulter (t ex AB Optio) begär 3-4 gånger så stort arvode som "vanliga" gode män. Det som anförs om förslag i betänkandet som skulle kunna underlätta rekryteringen, är ingenting annat än fromma förhoppningar som troligtvis inte kommer att infrias.

Förslaget om anställda ställföreträdare

Redan idag anlitas anställda ställföreträdare i varierande omfattning hos landets överförmyndare. Betänkandet innehåller ett antal förslag som innebär att färre "vanliga" gode män än tidigare kommer att "hålla måttet". Det handlar t ex om utökad redovisningsskyldighet och hänsynstagande till huvudmannens förmodade vilja. Några av förslagen, t ex skyldighet till åtalsanmälning och utökade möjligheter till vitesföreläggande, kommer att innebära att färre kommer tycka att det är värt att "ta risken" att bli god man, med tanke på den låga ersättning som kan förväntas. Det är naivt att tro att nu nämnda problematik skulle kunna vägas upp av ett antal webbutbildningar, framtagna av den föreslagna statliga myndigheten. Som anförs i ovanstående punkt kommer kostnaderna för anställda ställföreträdare att öka markant. Nu när även den legala dörren öppnas kommer många kommuner som tidigare avhållit sig även de att utnyttja möjligheten med anställda ställföreträdare. Påståendet om att anställda ställföreträdare inte skulle kosta mer än ideella, faller på sin egen orimlighet.

Förslagen om tydligare regler för överförmyndarens tillsyn.

Inledningsvis skall sägas att det stora flertalet överförmyndare idag kontrollerar att ställföreträdaren utför sitt uppdrag för huvudmannens bästa. En sådan kontroll ligger i den granskningsmetodik som de flesta överförmyndare tillämpar. Givetvis kommer dock förslagen att innebära justeringar i föreliggande metoder och då även att bli mer resurskrävande.

Förslaget om att möjligheten att befria ställföreträdare från att ge in årsräkning och sluträkning tas bort.

Förslaget kommer att innebära vissa kostnadsökningar. Det kan förutses att den kategori ställföreträdare som på grund av förslaget måste lämna redovisning, i vart fall initialt, kommer att behöva mycket utbildning och hjälp. Det får anses gälla även de med förenklad redovisning. Därutöver kan antas att antalet vitesförelägganden kommer att öka.

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Erikson

Förslaget om granskning inom sex månader

Även om många överförmyndare redan idag lever upp till sexmånaderskravet kommer förslaget givetvis innebära betydande kostnadsökningar för överförmyndarkollektivet. Den ”kvalificerade extrapersonal” som nämns i betänkandet existerar inte i verkligheten. Förslaget kommer därför att innebära ett ökat antal fasta anställningar. Den förbättring av resursutnyttjande och organisation som efterfrågas motverkas av utredningens ställningstagande mot brutet räkenskapsår.

Förslaget om att överförmyndaren ska kunna besluta om kostnadsersättning för småutgifter utan att underlag redovisas.

Förslaget kommer inte att ge de besparingar som förutses. Granskningen kommer snarast att försvåras om det saknas underlag. För att en besparingseffekt skall kunna uppnås krävs en lagstiftning som stödjer skattefri schablonersättning avseende småutgifter.

Förslaget att förtroendevalda ska genomgå en introduktion inför uppdraget.

Det är sannolikt att de alla flesta förtroendevalda redan idag genomgår en introduktion på området. Några större kostnadsökningar kan därför inte påräknas.

Förslaget om en reglering av kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten.

Förslaget kommer tveklöst att vara kostnadsdrivande och öka behovet av personalresurser utanför ”produktionen” i överförmyndarverksamheten.

Förslaget om överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform.

Förslaget är starkt kostnadsdrivande. I betänkande synes de ökade kostnaderna ha underskattats.

Förslaget om ökad beslutsrätt för överförmyndaren.

Den bedömda kostnadsökningen hos överförmyndarna synes tilltagen i underkant, men ändå inte helt orealistisk. Den nuvarande lagstiftningen innebär att mycket energi till ingen nytta läggs i kontakter mellan tingsrätten och överförmyndaren. Givetvis skulle vinsterna bli mycket större om alla beslut (förutom anordnande av förvaltare) skulle läggas över på överförmyndaren.

Förslaget om att en ny statlig myndighet ska få ett övergripande ansvar på området.

Givetvis kan förslaget på lång sikt innebära rationaliseringseffekter hos överförmyndaren. Initialt kommer dock inte sådana effekter att uppnås. Därvid har nog utredningen underskattat komplexiteten av överförmyndarverksamheten och även underskattat kompetensen i den befintliga verksamheten. Snarare kan förutses ökande kostnader hos överförmyndarna när en omställning skall ske till en ökad centralstyrning. En kostnadsminskning med 40 miljoner per år framstår som helt orealistiskt.

20 (22)

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14, Diarienummer: KS2021-0212-2, Handläggare: Emma Eriksson

Förslaget att en god man ska utses för ensamkommande barn oavsett om de söker uppehållstillstånd i landet eller inte.

Med tanke på den låga volym av ärenden som det får närvarande rör sig om synes betänkandets beräknade kostnadsökningar under nuvarande förhållanden vara väl avvägda. Händelser i världen och politiska beslut kan dock som bekant snabbt förändra den bilden dramatiskt. Om överförmyndaren förväntas upprätthålla någon form av beredskap blir kostnaderna givetvis högre.

Förslagets sammantagna ekonomiska konsekvenser för kommunerna och finansieringen av förslagen.

Det kan måhända vara så att digitalisering och samordning av en statlig myndighet på sikt kan höja kvalitén på överförmyndarverksamheten. Det är dock inte detsamma som att verksamheten samtidigt blir billigare. Det som framförs i betänkandet om att förslagen skulle innebära kostnadsminskningar är i de flesta fall enbart förhoppningar och i några fall rent önsketänkande. Det torde dock vara ställt utom allt rimligt tvivel att många av förslagen kommer att innebära kostnadsökningar. Många överförmyndarorganisationer är idag lågprioriterade verksamheter med knappa resurser. Det innebär att ytterligare arbetsuppgifter måste åtföljas av rejäla resurstillskott. För att få den kompetens som förutsätts i flera av förslagen måste kommunerna kunna sätta konkurrenskraftiga löner. Det gäller i synnerhet för små och medelstora kommuner som redan idag har svårt att rekrytera och behålla expertkompetens. De avdrag som gjorts i betänkandet för kostnadsminskningar och rationaliseringseffekter är orealistiskt stora och kommer tyvärr att innebära en kvalitativ försämring av hela överförmyndarverksamheten.

Förslagen möjliggör att behålla det ideella inslaget även framöver.

Det är givetvis glädjande att notera att det allmänna gör en mycket stor "besparing" tack vare hårt, delvis ideellt, arbete från gode män och förvaltare. Det visar att det fortfarande finns en stark solidaritet både gentemot enskilda hjälpbehövande och samhället i stort. Det är dock på sikt knappast troligt att solidariteten kan upprätthållas utan en rejäl höjning av arvoden till ställföreträdarna.

28.6.2 Förslagets påverkan på den kommunala självstyrelsen

Förslaget om överförmyndarnämnd som den obligatoriska organisationsformen.

Den kommunala självstyrelsen är en av fundamenten i uppbyggnaden av det offentliga Sverige. Varje ingrepp gör att fundamentet försvagas. De problem i överförmyndarverksamheten som förs fram i betänkandet är i många avseenden överdrivna och bygger dessutom på ett svagt faktaunderlag. Det antyds felaktigt att problemen är av en sådan dignitet att ändamålet där helgar medlen, d v s att inskränkningarna i den kommunala självstyrelsen får anses som proportionerliga. Det är kanske så att systemet med ensamma överförmyndare idag, som det uttrycks, är en anomali inom kommunalrätten. Det i sig utgör dock inget skäl till att möjligheten avskaffas.

21 (22)

BESLUT/SKRIVELSE/FÖRELÄGGANDE/MEDDELANDE

Datum: 2021-10-14 Diarienummer: KS2021-0212-2 Handläggare: Emma Erikson

Vid en närmare eftertanke kanske systemet borde vara en förebild i det allmännas strävan efter effektivitet och korta beslutsvägar.

Förslaget om tydligare krav på förtroendevalda.

Då överförmyndaren är en liten verksamhet är väl ingreppet i den kommunala självstyrelsen ur det perspektivet relativt begränsad. Värre vore förstås om ett motsvarande krav infördes på samtliga förtroendevalda inom den kommunala sektorn. Tyvärr öppnar förslaget dörren på glänt för den typen av lagstiftning. Det är därför principiellt viktigt att förslaget inte genomförs. Förslaget kan på sikt innebära negativa konsekvenser för både den kommunala självstyrelsen och för demokratin i stort.

Förslaget att överförmyndarna skall ta över ärenden från domstolarna.

Det innebär i och för sig alltid en inskränkning i den kommunala självstyrelsen när staten lägger över verksamhet på kommunerna. Förslaget innebär dock en "vinna-vinna situation" med fördelar för båda myndigheterna och därmed för den gemensamma samhällsnyttan. Förslaget får därför anses proportionerligt.

Övriga förslag

Många av de förslag som nämns i övrigt angående inskränkning i den kommunala självstyrelsen är alldeles för detaljerade. Även kommunala myndigheter bör betros med ett visst "svängrum" när det gäller att lösa det uppdrag som staten givit. Ju hårdare detaljstyrning, desto större inskränkning i självstyret. Flera av förslagen innebär också en dubbelreglering gentemot reglerna i förvaltningslagen.

Innehållsförteckning

Ärenden

KS § 148/21 Svar på medborgarförslag om att anlägga en discgolfbana	5
KS § 149/21 Upplåtelse av mark för kommunal belysning vid Timmersdala motionsspår....	7
KS § 150/21 Uppdragsbeslut och behovsbedömning Ändring av detaljplan för området Högklint 1496K- DP535.....	9
KS § 151/21 Svar på revision av Skövde kommuns arbete med att beakta barnkonventionen.....	11
KS § 152/21 Svar på revision av arbetsmarknadsverksamheten Skövde kommun.....	14
KS § 153/21 Yttrande på betänkandet SOU 2021:36 Gode Män och förvaltare - en översyn	16
KS § 154/21 Remiss om regional fysisk planering PBL- VGR som regionplaneorgan RS 2021-01146.....	17
KS § 155/21 Svar på remiss Förslag till utökning av naturreservatet Högsböla ängar i Skövde kommun. Dnr 511-23991-2021.....	21
KS § 156/21 Svar på remiss- Förslag till naturreservatet Bäckedalen. Dnr 511-8285-2018	23
KS § 157/21 Finansrapport T2, 2021.....	25
KS § 158/21 Kommunstyrelsens tertialrapport 2 (T2) 2021	26
KS § 159/21 Svar på motion om att göra en hemställan till regeringen med en ansökan om att göra Skövde kommun till en försökskommun med kommunala läkare (V)	27
KS § 160/21 Svar på motion om att öka sjukskötersketätheten inom äldreomsorgen (V) ..	29
KS § 161/21 Bekräftelse av borgensförbindelse, regressavtal och avtal om medlemmarnas ansvar för Kommuninvests motpartsexponeringar avseende derivat samt fullmakt att kommunicera borgensförbindelse	32
KS § 162/21 Koncernbanken: Utlåningsramar 2022.....	34
KS § 163/21 Förvärv av Sjöråsen AB med pågående namnändring till Skövde Exploatering AB	36
KS § 164/21 Försäljning av verksamhetsmark på Diabasvägen, Karlsro.....	38
KS § 165/21 Försälja verksamhetstomt vid Södra Metallvägen, Stallsiken.....	41
KS § 166/21 Reservation verksamhetsmark vid Södra Metallvägen, Stallsiken.....	43
KS § 167/21 Beslut om partistöd 2022	45
KS § 168/21 Skövde kommuns delårsrapport (T2).....	46

KS § 169/21 Tertial 2 (T2) Personalredovisning samt intern kontroll inom arbetsgivarområdet 2021	50
KS § 170/21 Anmälningssärenden kommunstyrelsen 11 oktober.....	51
KS § 171/21 Anmälan av delegationsbeslut till kommunstyrelsen 11 oktober.....	53
KS § 172/21 Övriga ärenden.....	55
Information.....	56

Plats och tid

KS-salen, 2021-10-11 kl. 13:00

Ledamöter

Beslutande

Katarina Jonsson (M)

Ulrica Johansson (C)

Johan Ask (S)

Theres Sahlström (M)

Bernt Mårtensson (M)

Claës Beckman (M)

Ulla-Britt Hagström (L)

Marianne Gustafsson (KD)

Maria Hjärtqvist (S)

Robert Ciabatti (S)

Malin Wadman (S)

Anita Löfgren (S)

Janette Leinonen (MP)

Jonas Eriksson (SD)

Jerzy Kucier (SD)

Ersättare

Anders Grönvall (S)

Lars-Ove Källman (M)

Bjarne Medin (S)

Gun Sandelius (KD)

Klas Hedenberg (C)

Kayda Lazar (S)

Linnéa Fransson (SD)

Övriga deltagande

Tomas Fellbrandt,
kommundirektörCaroline Hagström,
sektorchef, SSBKatarina Lindberg,
sektorchef SBUBengt Stenhammar,
gymnasiechefCaroline Segerdahl,
kommunikatörMarkus Wästefors,
säkerhetschefLinda Stridh,
säkerhetssamordnare

Bas Thijssen, finanscontroller

Viktor Johansson, finansekonom

Liselott Möll, controller

Per Kjellander, sektorchef SSV

Sofia Myhrman, HR-chef

Sabina Cederkvarn, controller

Patricia Vallendin, sekreterare

Utses att justera

Johan Ask (S)

Sekreterare

Paragrafer §148/21-
§170/21

Ordförande

Patricia Vallendin

Katarina Jonsson

Justerande

Johan Ask (S)

ANSLAG/BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.

Instans

Kommunstyrelsen

Sammanträdesdatum

2021-10-11

Justeringsdatum

2021-10-

Anslagsdatum

2021-10-

Överklagningstid t o m

2021-11-

Förvaringsplats för
protokollet

Skövde Stadshus

Underskrift

Patricia Vallendin

KS § 153/21

Yttrande på betänkandet SOU 2021:36 Gode Män och förvaltare - en översyn

KS2021.0213

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2021-09-22	145/21
2 Kommunstyrelsen	2021-10-11	153/21

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att överlämna nedanstående yttrande på Betänkandet SOU 2021:36 Gode män och förvaltare – en översyn, som svar från Skövde kommun.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 18 juli 2019 att tillsätta en särskild utredare för att göra en översyn av reglerna om gode män och förvaltare (ställföreträdare). Uppdraget har ytterst syftat till att försöka säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. I uppdraget har ingått att se över reglerna på området med syftet att de ska vara moderna och rättssäkra.

Skövde kommun är remissinstans och har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Skövde kommuns svar i form av yttrande bifogas.

Handlingar

Yttrande Betänkandet SOU 2021:36 Gode Män och Förvaltare – en översyn
Remiss gode man och förvaltare-en-översyn-sou-2021-36

Skickas till

Jan Wallgren, avdelningschef överförmyndare i samverkan
Justitiedepartementet, ju.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ju.L2@regeringskansliet.se.